

УДК 159.9.018

DOI: <http://doi.org/10.30970/vps.2025.3201.03>

СТЕПАН БАЛЕЙ ПРО ПСИХОЛОГІЮ І ЇЇ МЕТОД*

Ян Воленський

*Вища школа інформаційних технологій і менеджменту,
кафедра суспільних наук
вул. Сухарського, 2, м. Ряшів, 35-225, Польща
e-mail: jan.wolenski@uj.edu.pl
ORCID ID 0000-0001-7676-7839*

У статті розглянуто психологічні погляди С. Балея. Наголошено, що інтерес до психології у нього виник під впливом К. Твардовського, який у своїй творчості поєднував філософські і психологічні дослідження, не погоджувався з можливістю редукції психічних явищ до фізіологічних і наголошував на тому, що метод інтроспекції (самоаналізу внутрішнього досвіду) є важливим психологічним методом. Підкреслено, що погляд на важливість застосування методу інтроспекції як аналізу актів свідомості, що завжди на щось спрямована, у процесі психологічних досліджень К. Твардовський перейняв від свого вчителя Ф. Brentano. Констатовано, що учні К. Твардовського й зокрема С. Балея, під впливом ідей свого вчителя чимало уваги приділяли філософським основам психологічних досліджень, суттєвим зв'язкам наявним між філософією і психологією (зокрема з огляду на загальнометодологічні питання) й обґрунтуванню того, що інтроспекція є надійним науковим методом пізнання. Вказано на те, що Балея розвивав ідеї психології виховання і розвитку, вплинув на становлення ідей соціальної психології. Загалом працював у межах експериментальної психології, виходив за межі поглядів на психологію, яких дотримувався Ф. Brentano, зокрема щодо психоаналізу. Важливу увагу приділяв як спеціалізованим дослідженням, так і загальним методологічним питанням, від трактування яких залежить те, як розуміти природу психічних явищ і виражати її засобами мови – у судженнях про психічні явища. Автор статті звертає увагу, що в епістемологічному плані цікавим є висновок Балея про те, що сприйняття є суб'єктивними, що не заважає їм бути інтерсуб'єктивною основою емпіричних наук. Як наслідок, доводиться констатувати, що у процесі вивчення гуманітарних чи суспільних явищ не доцільно чітко розділяти суб'єктивний і об'єктивний світи.

Ключові слова: інтроспекція, психічні явища, внутрішній досвід, інтерсуб'єктивне, психологія.

До першої групи учнів Казимежа Твардовського у Львівському університеті належало щонайменше четверо осіб, які присвятили свою наукову працю психології, а саме: Владислав Вітвіцький, Степан Балея, Степан

* © Ян Воленський, 2025

Woleński J. Stefan Baley o psychologii i jej metodzie. [Rękopis]. – Перекл. А. Синиці, ред. О. Гончаренко.

Блачовський і Мечислав Кройц¹. Вони розпочали свої наукові кар'єри тоді, коли психологія уже була самостійною науковою дисципліною. Її відокремлення від філософії завершилося в XIX ст., а символічною датою є 1879 рік, коли Вільгельм Вундт, німецький філософ і психолог, заснував першу у світі лабораторію експериментальної психології. Твардовський передусім був філософом, але чимало уваги приділяв психології. Він читав лекції та проводив семінари з того напрямку і заснував (1901 року) першу в Польщі лабораторію експериментальної психології. Також він писав наукові статті про психологію як науку і про її проблеми². Твардовський звертав увагу на різноманітні питання, пов'язані з виокремленням психології в автономний дослідницький напрямок, тобто з переходом від т. зв. раціональної (філософської) психології до емпіричної. Він розглянув популярні у другій половині XIX ст. аргументи щодо редукції психічних явищ до фізіологічних і не погодився з ними. Вважав, що попри численні зв'язки між ними, перші за своєю природою відрізняються від других. Звідси випливала необхідність інтроспекції (внутрішнього досвіду) як методу психологічного дослідження. Його висновок був таким:

«Doświadczenie wewnętrzne nie jest więc urojeniem zacofanych psychologów; stanowi ono przeciwnie jedyny sposób w jaki możemy zaczerpnąć bezpośredniej znajomości jawisk psychicznych. [...]. Nauka, której przedmiot dostępny jest jedynie doświadczeniu wewnętrznemu, nie może się stać częścią nauki, która posługuje się wyłącznie doświadczeniem zewnętrznym, albowiem drugie nigdy nie zdoła zastąpić pierwszego» / «Внутрішній досвід, отже, не є вигадкою недалекоглядних психологів; навпаки, це єдиний спосіб, за допомогою якого ми можемо набути безпосереднього знання про психічні явища. [...]. Наука, чий предмет доступний тільки внутрішньому досвіду, не може стати частиною науки, яка послуговується лише зовнішнім досвідом, тому що другий ніколи не замінить першого»³.

У такий спосіб Твардовський явно перебував на позиціях інтроспективної психології. Водночас треба чітко розуміти, що його зауваги зроблені ще до появи біхевіоризму, хоча, з другого боку, про що треба чітко сказати, він не висловлювався чітко про цей напрям у психології.

Твардовський також досліджував відношення психології до філософії. Він вважав, що за своєю суттю філософія є не однією наукою, а групою наук. З огляду на це треба говорити про філософські науки. Для них спільним є дослідження предметів, які дані як у внутрішньому, так і в зовнішньому досвіді. Це дає змогу вважати психологію основою філософії. Згодом Твардовський змінив наведену позицію як надто психологічну. Проте він завжди вважав, що

¹ Під першою групою учнів Твардовського розуміємо тих, які закінчили навчання перед Першою світовою війною. Певна проблема є з Кройцем, який розпочав навчання 1911 року, але через тривалу (6 років) військову службу завершив його лише 1922 року. Про психологію в школі Твардовського повідомляє Т. Жепа (Rzepa) у «Предмові» до книги *Psychologia w szkole lwowsko-warszawskiej*. Twardowski, Witwicki, Baley, Błachowski, Kreutz, Lewicki, Tomaszewski (Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 1997. S. 5–63).

² Найважливішою з них є «Psychologia wobec fizjologii i filozofii» у: *Rozprawy i artykuły filozoficzne* (Lwów : Książnica Atlas, 1927. S. 3–32). (Статтю вперше опубліковано 1898 року).

³ Twardowski K. J. w. S. 13.

зв'язки між філософією і психологією дуже міцні й суттєві⁴. Твардовський був учнем Франца Brentano і перейняв від свого вчителя погляд на необхідність інтроспекції в психології. Brentano чітко розрізняв генетичну психологію і описову психологію. Перша займається поясненням генези психічних явищ, насамперед вражень (що приблизно відповідає фізіологічній психології в розумінні Твардовського), натомість друга зорієнтована на психічні акти. Згідно з Brentano, психіка – це насамперед система актів, а не змісту вражень. Ознакою (*cechq*) актів є їхня інтенціональність, тобто спрямованість на предмет. Це означає, що немає підсвідомих психічних явищ, оскільки вони б не були інтенціональними, тобто спрямованими на предмет, а це означає, що Brentano піддав сумніву психоаналіз. Отож правильною є саме описова психологія⁵. Інтроспекційний метод має справу з актами і їхнім змістом – він є цілком прийнятною науковою процедурою. Твардовський погоджувався з відмінністю між двома типами психології і з переконанням (про що я зазначав вище), що інтроспекція є науковим методом. Зрештою, він сам суттєво долучився до розвитку дескриптивної психології завдяки аналізу змісту та предмета уявлень, здійсненому в його габілітаційній дисертації⁶. З другого боку, Твардовський не бачив жодних підстав для того, щоб відкинути дескриптивну психологію, і, крім того, вважав, що ці два типи психології взаємодоповнюють один одного. Як наслідок, він не заперечував проти досліджень у цій другій сфері й навіть заохочував до них. Саме для цього й мала слугувати лабораторія експериментальної психології, про яку згадувалося вище.

Балей, Блаховський, Кройц і Вітвіцький, тобто згадані вище учні Твардовського, які присвятили себе психологічним дослідженням, насамперед вивчали філософію, а вже в її межах – психологію. Не дивно, що філософська проблематика, дотична до психології, зокрема до її (психології) предмета і методу, природно з'являлася в їхніх працях, навіть якщо вони тією чи іншою мірою стосувалися конкретних психологічних досліджень. Загальнофілософську проблематику, зокрема загальнометодологічну, детально обговорювали в підручниках, монографіях чи статтях. З появою біхевіоризму та радикальної критики достовірності внутрішнього досвіду як наукового методу статус інтроспекції стали активно обговорювати у світовій психологічній літературі. Чи є інтроспекція інтерсуб'єктивним методом? Чи можна перевірити твердження, засновані на внутрішньому досвіді? Ці питання, порушували ще психологи зі школи Твардовського, які, як і їхній учитель, відстоювали інтроспекцію як надійну наукову процедуру⁷. Подібно чинили учні

⁴ Його учнями були не лише ті, хто присвятив себе психології, але й ті, хто працював у інших галузях. Наприклад, це помітно в підручниках пропедевтики філософії авторства Казимежа Айдукевича чи Тадеуша Чезовського (бібліографічні дані я пропущу), які містили великі розділи, присвячені психологічній проблематиці.

⁵ Ще радикальнішу позицію зайняв Едмунд Гуссерль, який цілковито відкинув генетичну психологію як спосіб розуміння та пояснення психічних явищ.

⁶ Twardowski K. Zur Lehre vom Inhalt und Gegenstand der Vorstellungen. Eine psychologische Untersuchung. Wien : Hölder, 1894. 111 S.

⁷ М. Кройц ставив ці питання найширше в усій психологічній школі, що походить від Твардовського. Див. його книги «*Podstawy psychologii: Studium nad metodami i pojęciami*

Твардовського (і учні його учнів), для яких психологія не була головним предметом дослідження. Інтроспекціонізм був загальноприйнятим поглядом у Львівсько-Варшавській школі, хоча й не заперечувалося, що зовнішній досвід, або екстраспекція, також важливий у процесі психологічних досліджень.

Балей у своїй науковій праці займався переважно психологією виховання і розвитку; також він був одним із засновників соціальної психології і провів низку спеціалізованих досліджень у різних галузях сучасної психології, напр., щодо самовиховання, спорту, злочинності неповнолітніх. Від початку свого наукового шляху, тобто від докторської дисертації з психології почуттів (*uczucie*), захищеної 1911 року (науковим керівником був Твардовський), він застосовував експериментальні методи, що було також пов'язано з його додатковою медичною освітою. Тому можна сказати, що його наукова діяльність залишалася в межах експериментальної психології, і меншою мірою в рамках дескриптивної психології (в розумінні Brentano). Я не вживаю в цьому місці термін «генетична психологія», оскільки сам Балей ототожнював десигнат цієї назви з психологією розвитку, яка була однією з його основних спеціалізацій. Він також не поділяв погляду Brentano на те, що психоаналіз не належить до психологічних досліджень – представнику психології виховання було б важко дотримуватися такої позиції через пів століття після початку діяльності Зигмунда Фрейда. Попри свою відданість спеціалізованим дослідженням, часто з чітко практичною спрямованістю, Балей не цурався загальної проблематики, що стосується психології і її методологічних питань, а також досить спеціалізованих, наприклад, щодо методів дослідження впливу війни на психіку молоді (це була дуже актуальна проблема після 1945 року), обриси (*obliczach*) нової психології, про роль уяви й інтроспекції в спорті і фізичному вихованні, або про значення ідей Івана Павлова для психології⁸.

Балей обговорював загальні проблеми психології, зокрема методологічні, в першому розділі книги 1935 року, що згадується у виносці 8. Цей розділ називається «Психічні явища як предмет психології»⁹. Ось як він представив підхід до того, що психічне, на противагу до фізичних явищ:

«O moich radościach i smutkach moich przekonaniach i decyzjach wiem bezpośrednio tylko ja sam. Wszyscy inni ludzie dowiadywać się mogą o nich dopiero na drodze pośredniej. Na odwrót myśli pragnienia i uczucia innych ludzi nie są mi dane wprost, lecz tylko na drodze pośredniej. Wprawdzie niekiedy patrząc na twarz człowieka, mam wrażenie, iż widzę bezpośrednio to, czego on doznaje. Że jednak jego uczuć i myśli nie widzę wprost, lecz tylko się ich domyślam, tego najlepszym dowodem jest fakt, że ów ktoś może wprowadzić mnie w błąd, może twarzy swej nadać taki wyraz, że zdaje mi się, że czytam w niej pewne uczucia, a tymczasem uczucia tego u niego wcale nie ma. [...]. Inaczej dzieje się z takimi zjawiskami, jak

współczesnej psychologii» (Warszawa : Czytelnik, 1962), «*Metody współczesnej psychologii: Studium krytyczne*» (Warszawa : Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, 1962).

⁸ Див.: Baley S. Zarys psychologii w związku z rozwojem dziecka. Warszawa : Książnica Atlas, 1935; Baley S. Drogi samopoznania. Kraków : Wiedza – Zawód – Kultura, 1946. Бібліографія вибраних праць Балея міститься в книзі під ред Т. Жепи, цитованій у виносці 1, с. 275–276.

⁹ Покладаюся на передрук у книзі Т. Жепи, цитованій у виносці 1 (с. 258–274).

błyskawica, wznoszenie się samolotu, spadanie kamieni rzuconego w górę. [...]. Wszystkie te zjawiska są dostępne spostrzeganiu wielu osób» / «Про свої радощі і печалі, переконання і рішення знаю безпосередньо тільки я сам. Усі інші люди можуть довідатися про них лише опосередковано. Навпаки, думки, бажання і почуття інших людей дані мені не безпосередньо, а тільки опосередковано. Хоча треба визнати, що іноді, коли я дивлюся на обличчя людини, у мене складається враження, що я бачу безпосередньо те, що вона переживає. Те, що я безпосередньо не бачу її почуттів і думок, а лише здогадуюся про них, найкраще доводить той факт, що вона може ввести мене в оману, може надати своєму обличчю такого виразу, що мені видаватиметься, ніби я читаю на ньому якусь емоцію, тоді як насправді жодної емоції у неї не буде. [...]. Інакше відбувається з такими явищами, як блискавка, зліт літака, падіння каменю, кинутого вгору. [...]». Всі ці явища доступні для сприйняття багатьох людей»¹⁰.

Підхід Балея стандартний. Психічні явища (суб'єктивні, або суб'єктивні) пізнають безпосередньо завдяки інтроспекції, натомість фізичні (предметні, або об'єктивні) одночасно сприймає багато осіб. Ознакою перших, на відміну від других, є те, що вони позбавлені просторових ознак, а якщо до психічних явищ застосовують терміни, які вказують на місце їхнього виникнення, то такі формулювання є метафоричними (приклад Балея – думки людини є в її «голові», а почуття – в «серці»).

Балей також порушує питання перевірки суджень про психічні явища, тобто проблему, постійно обговорювану (*notorycznie dyskutowany*) в методології психології. Це чітко зазначено в процитованому вище уривку. Зробити висновок про існування певного психічного явища можна, наприклад, спостерігаючи за виразом чийогось обличчя. Однак цей висновок опосередкований і він може вводити в оману, оскільки особа, за якою спостерігають, тільки вдає, що щось переживає, що спостерігач трактує як психічний стан, який реально відбувається. Зовнішнє спостереження за психічними явищами можливе лише на основі того, як їх виражають, зокрема за допомогою мови. Балей не заперечує ролі спостереження за поведінкою людей для вивчення їхньої психіки, але при цьому він також бачить обмеження біхевіоризму в перевірці тверджень про психічні явища. Подібно Твардовському (а також Блаховському, Кройцу і Вітвіцькому), він розглядає інтроспекцію як безпосередній досвідний контакт з психікою, необхідний для обґрунтування суджень про психічні явища. Проте Балей також зіштовхується з проблемами, пов'язаними із застосуванням інтроспекційного методу. Це вимагає особливого зосередження уваги, тобто вловлювання того, що є важливим у даному досвіді. Ще одна проблема полягає в тому, що саме усвідомлення внутрішнього досвіду може змінити перебіг природного явища.

Балея насамперед цікавило пізнання у психології, тобто те, що робить психолог. Воно має два джерела: власну інтроспекцію дослідника і її застосування до інших суб'єктів, а також спостереження за тим, як психіка виражає

¹⁰ Baley S. J. w. S. 259 (посилання на сторінку переддруку, цитованого у виносці 9; аналогічно в наступній цитаті). Цікаво, що приклад з блискавкою міститься у статті Твардовського, процитованій у виносці 2.

себе в мові чи в інших формах людської поведінки (Балей також згадував про тварин). Однак є проблема більш загальна, а саме інтерсуб'єктивності інтроспекційних даних. Якщо ми припустимо, що перцептивні судження є остаточною основою знання, то вони ґрунтовані на даних вражень (*danych wrażeniowych*), а отже, безпосередньо доступні завдяки внутрішньому досвіду. Як можливо, що судження, ґрунтовані на інтроспекції, є основою інтерсуб'єктивно підтверджуваного знання (*wiedzy intersubiektywnie sprawdzalnej*)? Це питання обговорювали в школі Твардовського¹¹. Ізидора Домбська переконала, що припущення про інтерсуб'єктивну подібність чуттєвих вражень (*wrażeń zmysłowych*) не є потрібним у природних науках. Достатньо, щоб різні суб'єкти мали чуттєві враження і вміли їх інтерсуб'єктивно застосовувати. Казимеж Айдукевич вважав, що внутрішній досвід є суб'єктивним (належить тому суб'єкту, який його має) і неповторним (навіть з перспективи даного конкретного суб'єкта). Однак його об'єктивізують завдяки тому, що виражають за допомогою загальномовних категорій. Інакше кажучи, те, що результат інтроспекції можна вербалізувати за допомогою загальномовжаних (навіть з урахуванням спеціалізованої термінології) мовних структур, надає внутрішньому досвіду надсуб'єктивного значення.

Балей не займався наведеною вище загальною епістемологічною проблемою. Проте одна з його зауваг щодо інтроспекції, як мені видається, має загальне значення для теорії пізнання. Він писав так:

«Zorientowanie się, czy pewne zjawisko należy do psychicznych czy też fizycznych, jest z reguły bardzo łatwe. Pewną trudność pod tym względem zdają się jednak stanowić spostrzeżenia. Tu bowiem, świat psychiczny, jak gdyby zlewa się ze światem psychicznym. Trudno wydaje się na pierwszy rzut oka oddzielić *przedmiot* fizyczny od *spostrzeżenia* tego przedmiotu. Po chwili zastanowienia się jednak dochodzimy do wniosku, iż trzeba te dwie rzeczy od siebie odróżnić. Spostrzeżenie przedmiotu wymaga koniecznie, aby był podmiot m(osobnik) spostrzegający; przestanie ono istnieć, kiedy ów podmiot przestaje spostrzegać. Natomiast przedmiot istnieje i wtedy, gdy nikt nie spostrzega. Gdy kilka osób patrzy równocześnie na ten sam przedmiot, mamy tyle spostrzeżeń, ile jest osób spostrzegających, natomiast przedmiot spostrzegany njestb tylko jeden. Trzeba zatem odróżnić spostrzeganie przedmiotu od niego samego» / «З'ясувати, чи є певне явище психічним чи фізичним зазвичай дуже легко. Однак, як видається, певну трудність у цьому відношенні становлять саме сприйняття. Адже тут психічний світ ніби зливається зі світом фізичним. На перший погляд видається складним відокремити фізичний *предмет* від *сприйняття* цього предмета. Однак після недовгих роздумів ми приходимо до висновку, що ці дві речі треба розрізняти. Сприйняття предмета обов'язково вимагає наявності суб'єкта (індивіда) сприйняття; воно перестане існувати, коли цей суб'єкт перестане сприймати. Натомість предмет існує і тоді, коли його ніхто не сприймає. Коли кілька осіб одночасно дивиться на той самий

¹¹ Dąbska I. Czy intersubiektywne podobieństwo wrażeń zmysłowych jest niezbędnym założeniem zjawisk empirycznych? *Przegląd Filozoficzny*. 1937. Vol. 34. S. 288–294; Ajdukiewicz K. Subiektywność i niepowtarzalność metody doświadczenia wewnętrznego. *Studia Logica*. 1962. Vol. 13. S. 109–111; передрук в: Ajdukiewicz K. Język i poznanie. T. 2. Wybór pism z lat 1945–1963. Warszawa : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1965. S. 371–373.

предмет, існує стільки сприйнятів, скільки є тих, хто сприймає, натомість предмет сприйняття є лише один. Тому потрібно відрізнити сприйняття предмета від нього самого»¹².

Те, що Бaley окреслює як «певну трудність», можна розглядати як фундаментальний епістемологічний факт: сприйняття за своєю природою суб'єктивні, становлять інтерсуб'єктивну основу емпіричних наук, зокрема тих, що мають справу з фізичним світом. Сам факт, що загалом можна відрізнити чуттєві ілюзії (*złudzenia zmysłowe*) від сприйнятів, які фактично відображають властивості предметів, показує, що, хоча психічний світ зливається з фізичним, але їх при цьому можна розрізнити, суб'єктивність сприйнятів не виключає їхньої інтерсуб'єктивності. Йдучи цим шляхом, можна показати, що специфіка гуманітарних і суспільних явищ полягає в тому, що суб'єктивний і об'єктивний світи не настільки чітко розділені. Це загальне застосування однієї з ідей Бaley видається мені цікавим.

Список використаних джерел

1. Ajdukiewicz K. Subiektywność i niepowtarzalność metody doświadczenia wewnętrznego. *Studia Logica*. 1962. No. 13. S. 109–111. [= Ajdukiewicz K. Subiektywność i niepowtarzalność metody doświadczenia wewnętrznego. Ajdukiewicz K. *Język i poznanie*. T. 2. *Wybór pism z lat 1945–1963*. Warszawa : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1965. S. 371–373].
2. Baley S. *Drogi samopoznania*. Kraków : Wiedza – Zawód – Kultura, 1946. 176 s.
3. Baley S. *Zarys psychologii w związku z rozwojem dziecka*. Warszawa : Książnica Atlas, 1935. 424 s.
4. Dąbbska I. Czy intersubiektywne podobieństwo wrażeń zmysłowych jest niezbędnym założeniem zjawisk empirycznych? *Przegląd Filozoficzny*. 1937. No. 34. S. 288–294.
5. Kreutz M. *Metody współczesnej psychologii: Studium krytyczne*. Warszawa : Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, 1962. 451 s.
6. Kreutz M. *Podstawy psychologii: Studium nad metodami i pojęciami współczesnej psychologii*. Warszawa : Czytelnik, 1949. 402 p.
7. *Psychologia w szkole lwowsko-warszawskiej* : Twardowski, Witwicki, Baley, Błachowski, Kreutz, Lewicki, Tomaszewski / wybór i oprac. Teresa Rzepa. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 1997. 473 s.
8. Twardowski K. *Psychologia wobec fizjologii i filozofii*. Twardowski K. *Rozprawy i artykuły filozoficzne*. Lwów : Książnica Atlas, 1927. S. 3–32.
9. Twardowski K. *Zur Lehre vom Inhalt und Gegenstand der Vorstellungen. Eine psychologische Untersuchung*. Wien : Hölder, 1894. 111 S.

References

- Ajdukiewicz, K. (1962). Subiektywność i niepowtarzalność metody doświadczenia wewnętrznego. *Studia Logica*, 13, 109–111. [= Ajdukiewicz, K. (1965). Subiektywność i niepowtarzalność metody doświadczenia wewnętrznego. In K.

¹² Baley S. *J. w. S.* 261.

- Ajdukiewicz, *Język i poznanie*. T. 2. *Wybór pism z lat 1945–1963* (pp. 371–373). Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Baley, S. (1946). *Drogi samopoznania*. Kraków : Wiedza – Zawód – Kultura.
- Baley, S. (1935). *Zarys psychologii w związku z rozwojem dziecka*. Warszawa: Książnica Atlas.
- Dąbbska, I. (1937). Czy intersubiektywne podobieństwo wrażeń zmysłowych jest niezbędnym założeniem zjawisk empirycznych? *Przegląd Filozoficzny*, 34, 288–294.
- Kreutz, M. (1962). *Metody współczesnej psychologii: Studium krytyczne*. Warszawa: Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych.
- Kreutz, M. (1949). *Podstawy psychologii: Studium nad metodami i pojęciami współczesnej psychologii*. Warszawa: Czytelnik.
- Rzepa, T. (Wybór i oprac.). (1997). *Psychologia w szkole lwowsko-warszawskiej: Twardowski, Witwicki, Baley, Błachowski, Kreutz, Lewicki, Tomaszewski*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Twardowski, K. (1927). Psychologia wobec fizjologii i filozofii. In K. Twardowski, *Rozprawy i artykuły filozoficzne* (pp. 3–32). Lwów: Książnica Atlas.
- Twardowski, K. (1894). *Zur Lehre vom Inhalt und Gegenstand der Vorstellungen. Eine psychologische Untersuchung*. Wien: Hölder.

STEFAN BALEY ON PSYCHOLOGY AND ITS METHOD

Jan Woleński

University of Information Technology and Management,
Department of Social Sciences
Sucharskiego Str., 2, Rzeszów, 35-225, Poland
e-mail: jan.wolenski@uj.edu.pl
ORCID ID 0000-0001-7676-7839

The article examines the psychological views of S. Baley. It is emphasized that S. Baley's interest in psychology arose under the influence of K. Twardowski, who combined philosophical and psychological research in his work, did not agree with the possibility of reducing mental phenomena to physiological ones, and emphasized that the method of introspection (self-analysis of internal experience) is an important psychological method. It is emphasized that K. Twardowski adopted the view of the importance of using the method of introspection as an analysis of acts of consciousness, which is always intended for something, in the process of psychological research from his teacher F. Brentano. It is stated that K. Twardowski's students, and in particular S. Baley, under the influence of their teacher's ideas, paid much attention to the philosophical foundations of psychological research, the significant connections existing between philosophy and psychology (in particular, with regard to general methodological issues) and the justification of the fact that introspection is a reliable scientific method of cognition. It is noted that Baley developed the ideas of psychology of education and development, influenced the formation of ideas of social psychology. In general, he worked within the framework of experimental psychology, going beyond the views on psychology held by F. Brentano, in particular regarding psychoanalysis. He devoted considerable attention to both specialized research and general methodological issues, the treatment of which determines how to understand the nature of mental phenomena and express it through language – in judgments about mental phenomena. The author of the article draws attention to the fact that Baley's conclusion that perceptions

are subjective is interesting from an epistemological point of view, which does not prevent them from being the intersubjective basis of empirical sciences. As a result, it must be stated that in the process of studying humanistic or social phenomena, it is not advisable to clearly separate the subjective and objective worlds.

Keywords: introspection, mental phenomena, inner experience, intersubjective, psychology.

Отримано / Received: 05.03.2025